

Debreceni
Református Kollégium
MÚZEUMA

Kedves Látogatóink!

2/3

Magyarország egyik jelentős nemzeti emlékhelyére lép be az, aki ellátogat a Debreceni Református Kollégiumba. Nemzeti emlékhely, ahol megbecsülik a 16. századi reformátori örökséget, a 17. század puritanizmusának értékeit és a 18. század szellemi pezsgésének áramlását. Nemzeti emlékhely, ahol ébren tartják az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc nemzeti függetlenségért hozott áldozatát és ahol nem feledik a 20. század viszontagságai között betöltött menedékhelyszerep élet- és tehetségmentő misszióját.

A magyar iskoláztatás sajátos és értékes letéteményese a Debreceni Református Kollégium. A Debreceni Református Kollégium a fiókiskolák (partikula) révén intézmények sokaságának közvetítette azokat a pedagógiai elveket, módszereket, tankönyveket és kutatási irányokat, amelyek a nyugati szellemi áramlatokból táplálkoztak, és amelyeket az Európát járó ösztöndíjas (peregriinus) diákok folyamatosan frissítettek. A Kollégium a tudományok európai örhegyévé és világitótornyává tette Debrecent.

A Debreceni Egyetem bölcsője is a város Református Kollégiuma volt, amely a 16. századtól kezdve megszakítás nélkül biztosította Debrecenben a felsőfokú oktatást, és amelynek akadémiai szintű tagozataiból (teológiai, jogi, bölcsészeti akadémia) alakultak ki az 1912-ben megszületett országgyűlési határozat nyomán az egyetem fakultásai.

Az „Ország Iskolája” az „orando et laborando – imádkozva és dolgozva” jelszóra figyelve lehetett az egész nemzet erkölcsi tartalékainak gyarapítója.

Napjainkra az óvodától az egyetemig minden közoktatási és felsőoktatási szinten folyik a nevelőmunka. A kiszélesedett tagozatok sorát már nem is képes befogadni a Kollégium jellegzetesen zárt épületegyüttese, ezért az ősi iskola a város több pontján rendelkezik épületekkel.

Az óvodai, az általános iskolai, a hatosztályos gimnáziumi és a gimnáziumi leányinternátus munkája, valamint a felsőoktatási kollégium és a Hittudományi Egyetem nem hitéleti képzései a falakon kívül találhatóak.

A Kollégium Magyarország legrégebbi, folyamatosan működő kórusa, az 1739-ben alapított, Magyar Örökség-díjas Kollégiumi Kántus. A Református Kollégium ad helyet az egyházkerületi és kollégiumi tudományos gyűjteményeknek (Nagykönyvtár, múzeum, levéltár), a négyosztályos gimnáziumnak és a fiúinternátusnak, valamint a Hittudományi Egyetem hitéleti képzéseinek és a teológus internátusnak.

A nagynevű diákok sokasága a tanúság arra – amit egyikük, Bay Zoltán, a 20. század nemzetközi hírnő fizikusa foglalt össze a Kollégiumra gondolva –, hogy „volt itt valami a levegőben, ami arra ösztönzött bennünket, hogy mi a magyar kultúrának szolgálj legyünk”.

Meggyőződésem, hogy a 2012-ben megújult látogatóközpontunk és a Debreceni Református Kollégium légköre minden Kedves Vendégünk számára segít majd ösztönző erőket nyerni a kultúra megbecsülésére és szolgálatára.

FEKETE KÁROLY
rektor

Kiadó: Tiszántúli Református Egyházkerület
Felelős szerkesztő: Gáborjáni Szabó Botond
A hátoldalon: Rézmetsző diákok,
Gáborjáni Szabó Kálmán freskója
Koordinátor: Varga Péterné
Fotó: Barcza János
Grafika: Mikáczó Kamilla
Nyomdai munkálatok: Printart-Press Kft.
2012

A Debreceni Református Kollégium kiállítása

A kollégiumi látogatást bevezető *Kálvinista Róma, Keresztyén Respublika, Magyar Genf* című kiállítás arra a kérdésre keresi a választ, hogy miért éppen Debrecen válhatott a magyar reformátusság legfontosabb (egyreszt egyes korszakokban egyetlen) támaszává. A 16. század ugrásszerű fejlődést hozott a település életében. A szabad királyi városokhoz képest korábban jelentéktelen mezőváros a reformáció befogadása után a Tiszántúl egyházi, kereskedelmi és kézműipari központjává növekedett. A szinte városállami önállósággal élő színmagyar „Keresztyén Respublika,” a kor legnépesebb hazai települése két évszázadon át „egy test és egy lélek” volt református egyházzal. A helvét reformáció mélyen, kizárólagosan és generációkon át formálhatta a társadalmat akkor is, amikor más protestáns központok lehetőségeit a központi hatalom és saját katolikus földesuraik egyaránt korlátozták. A Tanács a mértékletes életmód, a tiszta családi élet és a jó erkölcsök őre volt, tiszte gyakorlását ószövetségi törvényekre alapozta. A legnehezebb időkben Debrecennek és Kollégiumának volt köszönhető, hogy a történelmi Magyarország 1200 református egyházközségének népe nem maradt lelki és szellemi vezető nélkül.

A református erdélyi fejedelmek, a protestáns vallásszabadság védelmezői a város földesurai voltak.

Debrecen városának címere minden földrészén a magyar református egyházak jelképe. Központi részlete, az Agnus Dei – Isten báránya a város középkori építészetének legfontosabb emlékéen, a Szent András-templom gótikus zárókövén is szerepel.

Kiss Bálint: Bocskai István portréja

A város reformátorát, Méliusz püspököt a „cívisek szószólójának” mondja a történétírá, mert létük és tulajdonuk biztonságában is erősítette híveit: „Minden embernek, bármiféle rendű és rangúak legyenek, szabadon hagyja az írás és megengedi a természet törvénye, hogy tulajdon vagyonnal bírjanak.”

Méliusz-mű címlapja

„Ezen nemes városnak Fő Bírója van, kinek hivatalával régi szokás szerént az Ekklezsia Kurátorság öszve köttetett.”

Domokos Lajos portréja

A debreceni céhek díszes iratai és tárgyait bemutató vitrin fölött mesteremberek vallomása olvasható: „életünk Istennek és az ő Ekkleziájának tisztességére való.” Hangszóróból is hallhatóak a református keresztyén tanítás jellegzetes tételei, köztük Méliusz püspök kereskedőknek szóló prédikációja vagy a debreceni magisztrátus választása alkalmából mondott könyörgés.

Debreceni céhes irat a Nagykönyutár kéziratrából

Debrecen történelmi szerepét joggal hasonlították Kálvin városáéhoz. A „magyar Genf” főként nyomdája és iskolája által vált véleményformáló nagyhatalommá. Míg a magyar nyelvű könyvek aránya a 16-17. századi Magyarországon 30% körül volt, Debrecenben meghaladta a 70%-ot. Amikor a nyomda alapítója, Huszár Gál „egész Magyarország és Erdély-ség világosító lámpásának” nevezte Debrecent, Kálvin Genfről szóló mondatát vette át: „Genfnek világitó lámpásnak kellene lennie, azok megvilágítására, akik még távol élnek az evangéliumtól.”

16. századi nyomdaprés rekonstrukciója

A Kollégium ezer szállal kapcsolódott a protestáns Nyugat-Európa-hoz: 1848 előtt nem fordult elő, hogy hazai földön képzett professzor kerüljön debreceni katedrára.

1848-as honvédcsapó

Nemzeti emlékhely

A Kollégiumot közel ötszáz év alatt történelmünk nagyjainak egész sora látogatta, köztük erdélyi fejedelmek, Habsburg uralkodók, a reformkor szellemi vezetői, Széchenyi és társai. Mégis elsősorban az 1848/49-es szabadságharc emlékhelyének tekintjük az imatermet, melynek fő ékességei közé tartozik a diákság két nemzetőrzászlaja. 1849. január 9-től május 31-ig itt ülésezett az Országgyűlés alsóháza, itt készítették elő a Habsburg-ház trónfosztását. A rendi-függetlenségi harcok emlékei között, az Oratóriumban olvasható Kossuth beszédének eredeti példánya, amelyben Debrecent a „magyar szabadság őrvárosává” nyilvánította, itt látható a kötél általi halálra ítélt nagytemplomi lelkész, Könyves Tóth Mihály Olmütz börtönében készített faragványa, a Függetlenségi nyilatkozat egy lapja, és számos történelmi ereklye.

„Az ország iskolája”

A városi jegyzőkönyvek „a mi iskolánknak”, azaz „Schola Nostrá”-nak nevezték a Kollégiumot, amelynek még iskolai törvényei is a főbíró aláírásával jelentek meg. Az intézmény 1538-ban már protestáns szellemben működött, és igen hamar az egész református egyház „veteményeskertjévé” lett. Vonzásköre századokon át több száz kilométerre terjedt, 40 megyéből érkeztek a hallgatók, a felső tagozaton a debreceniek aránya általában nem érte el a 15%-ot sem. Miközben a testvériskolák felső évfolyamaiban összesen néhány tucat hallgató tanulhatott, Debrecen a maga 2000 főnél is több diákjából évi 60-70 rektort küldött 584 partikulájába, fiókiskolájába, az ország legtávolibb részeibe is, így valóban országos feladatot teljesített.

Partikulába induló debreceni rektor esküje: „Én alább meg írt ... Szentül és Igaz Hittel fogadom, hogy N.N. Oskolának megmaradására ... jó lélekkel vigyázok, és abban a reám bizattatandó Tanulókat e' Nemes Collegiumban bé vett tanításnak rendi szerént tanítom...”

Kísérleti eszközök

Részlet Szilágyi
Tönkö Márton
filozófiaprofesszor
nemesi leveléből

Természettudományok

A város zászlós-báránys címerével jelent meg az első magyar nyelvű számtankönyv 1577-ben, de Debrecenben íródott az első magyar Herbárium is, Méliusz püspök műve, amelynek növényeit 99%-ban a mai botanika is gyógyhatásának tekinti. Az iskola egyik kiemelkedő korszaka kezdődött 1660 után, a török elől menekülő híres váradi iskola befogadásának köszönhetően. Martonfalvi professzor mellett olyan tudósok működtek ekkoriban, mint Komáromi Csipkés György, az első hazai angol nyelvten szerzője, aki üstökös csillagokról is értekezett, és Szilágyi Tönkö Márton, az első hazai Descartes filozófiáját követő tankönyv írója. Híres tanítványainak és tanszéki utódainak egyike volt Huszti Szabó István, aki hallei disszertációjában elsőként használta a „kísérleti fizika” elnevezést.

Debreceni jellegzetesség, hogy a teológia tanárai közül is sokan orvosdoktori címmel tértek haza, mint Hatvani István, a kor legnagyobb magyar természettudósa. Debrecenben is tanult, majd 1730 után a város „fizikusa” (orvosa) lett a pozsonyi Segner János András, aki Németországban a turbinák őseinek felfedezésével és egyetemi tankönyveivel szerzett európai hírnevet. Cseh-Szombati József tanszékalapító előírta az általa fundált új tanszék professzorának, hogy a kémiát, ásványtant, technológiát és botanikát a gyakorlati élet és a különböző mesterségek szükségleteit figyelembe véve tanítsa. Bay Zoltán (az úrkutatás nemzetközi hírű úttörője, atomfizikus, radarszaktus, Kossuth-díjas akadémikus) 20. századi feljegyzésében a Kollégium kreativitásra és szolgálatra ösztönző szellemiségét hangsúlyozta.

Művészetek és irodalom

A Kollégium főként zenei téren ösztönözte a művészi hajlamú diákokat, így eleinte az ősi hagyományokat folytató énekkar, a szigorúnak híresztelt kálvinizmus „édes mollját” zengető Kántus szerezte a legtöbb barátot az iskolának. Az iskolai törvény a festés tanulását és gyakorlását is ajánlotta azoknak, „akik a természettől erre ajándékot nyertek.” Képzőművészetek terén az egész régióban új fejezetet nyitottak a rézmetsző diákok, jóllehet eredeti céljuk csupán a szemléltető oktatás segítése volt.

Kölcsey Ferenc domborműve
a Kollégium főhomlokzatán

Az első Kántus című freskó
az Oratóriumhoz vezető
lépcsőházban

Minek köszönhető a Debrecenben képzett írók és költők tekintélyes névsora? A református tehetségek szinte törvényszerű ide áramlása mellett szerepet játszott a tanrend is, amelynek értelmében a poéták osztályának növendékei a költészet mesterségbeli fogásait tanulmányozták a legjobb klasszikusok példáján. A debreceni „bőség zavarában” – Szenci Molnár Albert, Csokonai, Fazekas, Kölcsey, Arany János, Ady, Móricz és Szabó Lőrinc árnyékában – gyakran megfedelkezünk a „második vonalról,” pedig kevés oktatási intézmény dicsekedhet Pálóczi Horváth Ádámhoz vagy Szentjóni Szabó Lászlóhoz hasonló növendékekkel, nem beszélve az ország műveltségére tömeges hatást gyakorló diákköltészetről, melynek népszerű alkotásait ezek másolták és terjesztették. A jeles irodalomirokrok az iskolatörténeti múzeum ereklyetára és dokumentumai segítségével emlékezünk.

A Nagykönyvtár és kiállításai

A hatszázezer kötetes Egyházkerületi Nagykönyvtár nem véletlenül szerepel a Világ legszebb könyvtárai című kötetben. Kézirattára Mohács előtti okleveleket is őriz, 1711 előtti régi magyar nyomtatványai között féltett unikumok vannak, különgyűjteményei (kézzel színezett térképei, anatómiai atlaszai, Biblia-gyűjteménye, gazdagon illusztrált botanikai kötetei) kiemelkedő bibliofil értékeket tartalmaznak. De talán ennél is fontosabb

az a szerep, melyet a könyvgyűjtemény a Kollégium nagy növendékeinek szellemi táplálása terén játszott. Ennek köszönhető, hogy történetírója (Comenius nyomán) a Kollégium lelkének nevezte a Bibliothékát. A Nagykönyvtár termeiben folyamatosan láthatóak művelődéstörténeti kiállítások, a látogató megtekintheti az európai és hazai nyomdászattörténet kiemelkedő darabjait, köztük könyvkötészeti remekművek egész sorát.

10/11

Egyházművészeti kiállítás

A terem bejáratnál egy festett szószék-korona és úrasztala előtt bölcső áll, a közelében keresztelődények, a falon a református keresztelési szertartás ábrázolása. Már a bölcstől jól látható az utolsó helyiség tengelyében, református fejfák között Méliusz püspök koporsó alakú hatalmas sírköve. A bölcstől a koporsóig tartó út református szertartásait templomi tárgyak, és rendeltetésüket is megvilágító filmek elevenítik meg. A keresztény hagyományokon nyugvó európai társadalmak hétköznapjait a mai napig tagolják az egyházi év folyton ismétlődő ünnepei, többek között ez teszi érzékelhetővé számunkra az „idő kerekének” forgását, segíti változásának követését. A jeles napokhoz kötődő szertartások sorában a reformátusoknál szentség, azaz sákramentum a keresztesség és az úrvacsora. A keresztesség belépő egy közösségbe, befogadás egy szövet-

ségbe. Az úrvacsorai szertartás ennek a szövetségnek és közösségnek a megerősítése, amelynek időpontjai igazodtak a naptári év jelentős egyházi alkalmaihoz (karácsony, húsvét, áldozócsütörtök, pünkösd) vagy a gazdaság (aratás és szüret) idejéhez. Az utolsó teremben, a temetkezés tárgyi emlékei között szinte személyes megszólításként hallhatóak az élet értelmével, az emberhez méltó élet jutalmával, az örök élettel kapcsolatos bibliai kulcsmondatok. A terem bejárata közelében rövid idézet olvasható Karl Jasperstől: „Minden továtúnik. Nem voltam kezdetben és nem leszek végül. A kezdet és a vég között a kezdet és a vég után kutatok ... olyan feleletet szeretnék, amely tartást ad ... Keresem azt a létet, amely nemcsak eltűnés.” Keresük azt a létet, amely nemcsak eltűnés?
GÁBORJÁNI SZABÓ BOTOND
gyűjteményi igazgató

DEBRECENI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM

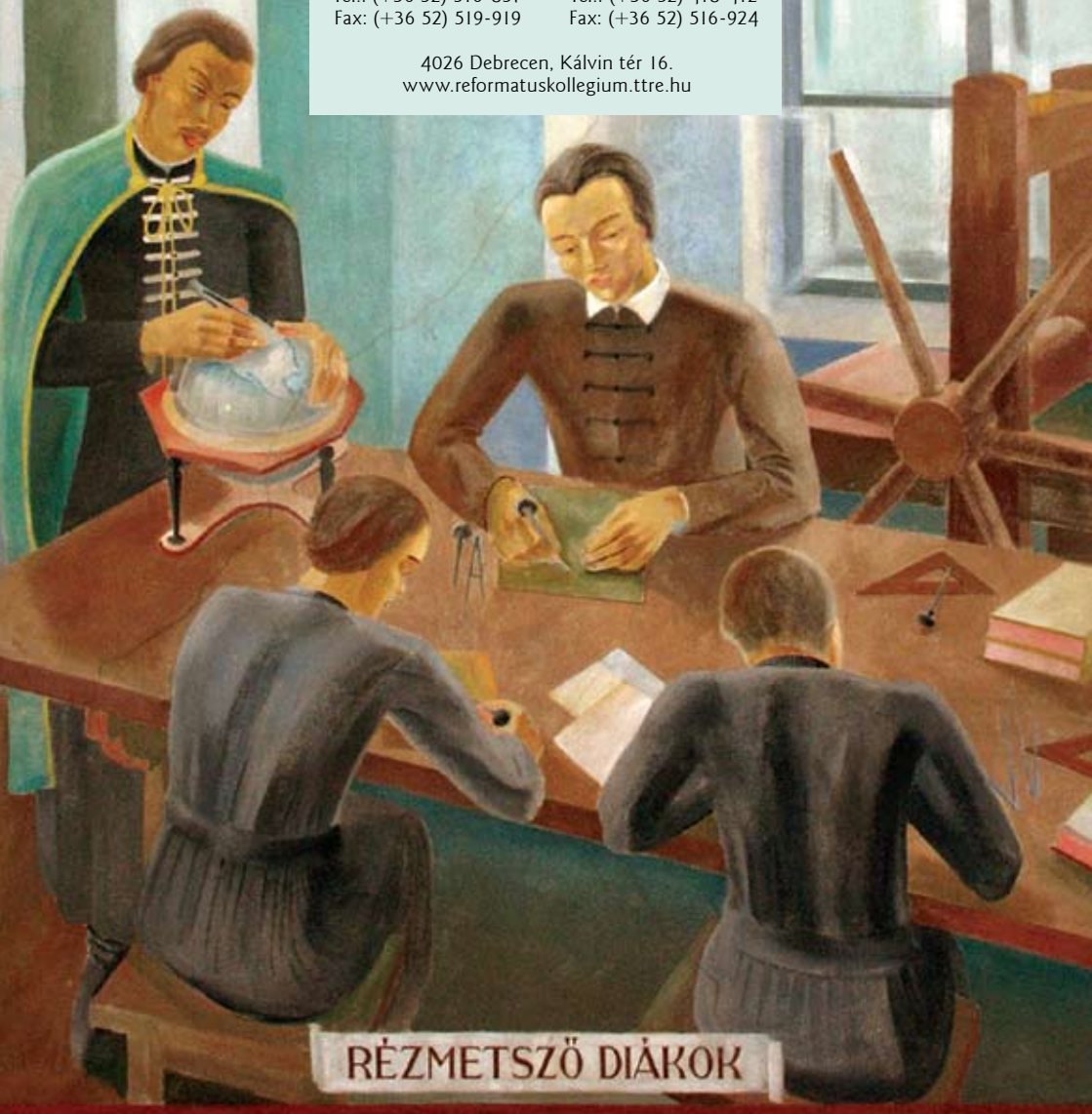
Múzeum

Tel.: (+36 52) 516-857
Fax: (+36 52) 519-919

Titkárság

Tel.: (+36 52) 418-412
Fax: (+36 52) 516-924

4026 Debrecen, Kálvin tér 16.
www.reformatuskollegium.ttre.hu

RÉZMETSZŐ DIÁKOK

SZÉCHENYI TERV

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszecsenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg.